
УДК: 619:616.98-036.22:579.833.314:636.4:595.421

О. В. Тітаренко, кандидат ветеринарних наук, доцент
К. В. Бондаренко, здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр»
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава
e-mail: elenaviktit@gmail.com

ЕКОЛОГІЯ ЗБУДНИКА АФРИКАНСЬКОЇ ЧУМИ СВИНЕЙ

Актуальність проблеми. Африканська чума свиней – це одне з самих небезпечних інфекційних захворювань, яке викликає загибель свійських і диких свиней. Поява збудника цієї хвороби в Україні призводить до катастрофічних наслідків, паралізує галузь свинарства на тривалий час, завдає значних економічних збитків господарствам.

Мета: зробити огляд інформаційних джерел щодо вивчення екології збудника африканської чуми свиней.

Матеріали: доступні електронні інформаційні джерела щодо дослідження екології збудника африканської чуми свиней.

Африканська чума свиней (АЧС, *Pestis Africana suum*, або хвороба Монтомери) - це контагіозна вірусна хвороба свійських та диких свиней з ознаками лихоманки, геморагічного діатезу, ціанозу шкіри, некродистрофічних змін паренхіматозних органів і значною летальністю. Хвороба характеризується гострим, підгострим, хронічним перебігом чи безсимптомним вірусоносійством [1].

Свинарські господарства зазнають значних економічних втрат від АЧС через

з запровадженням спеціального режиму роботи, витрати на організацію та проведення профілактичних та ліквідаційних заходів в разі загрози чи виникнення хвороби й торговельні обмеження для недопущення її розповсюдження. АЧС входить до переліку особливо небезпечних (карантинних) хвороб і списку інфекційних та інвазійних хвороб тварин, затвердженого МЄБ [1].

Збудник АЧС – це ДНК-вмісний вірус сферичної форми, що належить до родини *Asfarviridae*, складний за будовою і проявляє значну генетичну мінливість. Заражає клітини імунної системи та ініціює вироблення величезної кількості специфічних антитіл, які, на жаль, не здатні до повної нейтралізації збудника. Це є однією з основних причин того, чому виготовлення ефективної вакцини для профілактики АЧС наразі неможливе [4].

Вірус африканської чуми свиней не становить небезпеки для людини [1].

Основне джерело збудника інфекції - хворі і перехворіли свині незалежно від віку та породи, які є тривалий час (до 15 місяців) носіями вірусу. З організму інфікованих свиней вірус АЧС виділяється з усіма секретами та екскретами. Механічними переносниками вірусу можуть бути птахи, гризуни, комахи і людина. Зараження відбувається контактно шляхом через пошкоджені слизові оболонки, шкірні покриви, аліментарно, через м'ясопродукти, внутрішні органи, кров, предмети догляду. У стаціонарно неблагополучних щодо АЧС країнах постійним резервуаром і переносником вірусу є аргасові кліщі з роду *Ornithodoros* — єдині біологічні переносники збудника африканської чуми свиней [2].

Уперше роль кліщів *Ornithodoros* spp. як біологічних переносників і резервуарних господарів вірусу АЧС була встановлена для *O. egaticus* під час спалаху захворювання в Іспанії у 1963 році. Дещо пізніше рядом дослідників була детально вивчена роль кліщів групи *O. moubata* (*O. moubata* та *O. roosei*) в епізоотології африканської чуми свиней у Африці. Доведено, що у первинному нозоареалі хвороби кліщі цієї групи є джерелом інфекції як для диких, так і для свійських свиней. Зараження сприйнятливих тварин відбувається під час живлення на них інфікованих кліщів, які здатні тривалий час зберігати вірус у своєму організмі [3].

Загалом, в епізоотології африканської чуми свиней виділяють два типи циркуляції вірусу, що відбуваються за участю кліщів – природновогнищевий (або сільватичний) та антропоургічний (або домашній) цикли. Перший з них є характерним для територій первинного нозоареалу АЧС (Східної та Південної Африки), де циркуляція збудника відбувається між бородавочниками (*Phacochoerus* spp.) та кліщами групи *O. moubata*. Причому, дорослі дикі свині є безсимптомними носіями інфекції протягом життя із локалізацією вірусу у лімфатичних вузлах за відсутності віремії, а також горизонтальної та вертикальної передачі між собою. У сільватичних вогнищах вірус циркулює лише між підсиєними поросятами, у яких спостерігають нетривалу віремію та кліщами, що населяють лігвища диких кабанів. За таких умов підтримання інфекції у вогнищі цілком залежить від кліщів, які здатні зберігати вірус до наступного сезону розмноження і передавати його до нового покоління бородавочників [3].

В антропоургічному циклі циркуляція вірусу відбувається за участю кліщів та свійських свиней. Вогнища подібного типу були знайдені у деяких африканських країнах та на Іберійському півострові, де кліщі часто населяють приміщення для утримання свиней і можуть залучатися до трансмісії та тривалої резервації збудника. Такий тип циркуляції вірусу, головним чином, має місце у невеликих підсобних господарствах по утриманню свиней із приміщеннями старого типу, де кліщі знаходять сприятливі умови для існування (будівлі із необробленого каменю, саману, деревини тощо, в конструкції яких є достатня кількість тріщин та інших сховищ, а також нори синантропних гризунів). Участь в антропоургічному циклі вірусу АЧС була показана для кліщів групи *O. moubata* (Африка) та *O. egaticus* (Іспанія, Португалія) [3].

На сьогодні немає даних про аргасових кліщів, які беруть участь в епізоотології африканської чуми свиней в сучасних Європейських країнах.

Збудник АЧС внаслідок особливостей своєї складної структури дуже стійкий до

факторів різної природи, в зв'язку з чим він тривалий час виживає в об'єктах середовища і продукції від свиней. Зокрема, вірус стійкий як у кислому, так і у лужному середовищі, а в умовах доквілля може зберігатися при температурах: 5⁰ С - до 7 років, 18-20⁰С -18 місяців, 37⁰С – до 30 днів, 50⁰С – до однієї години. У трупах свиней вірус зберігається до 10 тижнів, у м'ясі від хворих тварин - до 155 днів, в копченій ковбасі та шинці - до 5 місяців, у гної - більше 3 місяців, у ґрунті - (112 діб в період літо-осінь, 200 діб в період осінь-зима). Така висока стійкість вірусу сприяє його швидкому розповсюдженню на значні території [4].

Висновки: 1. Збудник африканської чуми свиней надзвичайно стійкий у зовнішньому середовищі.

2. Природним джерелом вірусу в природі є дикі свині.

3. Єдиними біологічними переносниками вірусу є аргасові кліщі з роду Ornithodoros.

4. В епізоотології АЧС розрізняють природновогнищевий та антропоургічний типи циркуляції збудника, що відбуваються за участю кліщів.

5. Необхідно й надалі вивчати епізоотичний ланцюг поширення вірусу, зокрема, участь в ньому аргасових кліщів та території Європи.

Література

1. Африканська чума свиней [Електронний ресурс]: / Джерело доступу: <http://www.asf.vet.ua/index.php/purpose-project/about-asf/124-african-swine-fever>

2. Африканська чума свиней [Електронний ресурс]: / Джерело доступу: <http://webmvc.com/bolezn/livestock/infect/pig/aswfever.php>

3. Філатов С.В. / Значення кліщів роду Ornithodoros в епізоотології африканської чуми свиней // С. В. Філатов, Б. Т. Стегній, А. І Бузун., А. П. Герілович / [Електронний ресурс]: / Джерело доступу: http://jvm.kharkov.ua/sbornik/102/3_51.pdf

4. Що таке африканська чума свиней та як з нею боротися? [Електронний ресурс]: / Джерело доступу: <http://oblvvet.org.ua/novini/scho-take-afrikanska-chuma-sviney-ta-yak-z-neyu-borotitsya/>

<http://oblvvet.org.ua/novini/scho-take-afrikanska-chuma-sviney-ta-yak-z-neyu-borotitsya/>